

KÜRESEL AKTÖRLER VE ORTADOĞU GÜVENLİK İLİŞKİLERİNDE ÖAŞ'LER: RUSYA ÖRNEĞİ

GÖKHAN BATU

Araştırmacı ORSAM

“

2014 itibarıyla Rusya'nın, ÖAŞ'ler aracılığıyla yürüttüğü faaliyetlerde belirgin bir artış yaşanmıştır. Kremlin, bu aşamada ÖAŞ sistematiğini geliştirerek çeşitlendirmiştir. Bu artışın önemli bir ayağı olarak ÖAŞ'ler, Donetsk ve Luhansk'taki ayrılıkçıların desteklenmesinde görev almış ve Kırım'ın ilhaki sürecinde yine sahneye çıkmışlardır.

”

2014 Mart ayı itibarıyla önce Kırım'ın ilhaki akabinde ise Donetsk ve Luhansk'ta ayrılıkçı gruplarla yaşanan çatışmalar gibi Ukrayna'nın bu bölgeler üzerindeki egemenliğini ve toprak bütünlüğünü bozan gelişmeler nedeniyle Türkiye'nin stratejik ilişkiler geliştirdiği iki komşusu Rusya ve Ukrayna arasındaki ilişkilerin gergin seyrettiği bir periyoda girilmiştir. Karadeniz'in kuzeyinde yaşanan bu gerginliğin, Rusya-Batı ilişkilerine de doğrudan yansıdığı gözlemlenmiştir. Aralık 2021 itibarıyla Rusya'nın Ukrayna'ya yönelik olası bir işgal girişimine dair ilk emareler görülmeye başlanmış ve 24 Şubat 2022 tarihinde de Rusya'nın bu doğrultuda taarruza girişmesi ile olaylar topyekün bir savaşa evrilmiştir.

Bu gelişme, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü (NATO) başta olmak üzere tehdit algılarını doğrudan arttıran sonuçları beraberinde getirmiş ve küresel-bölgesel siyaset üzerinde de derin yansımalara neden olmuştur.

Rusya'nın, askerî doktrini ve ortaya koyduğu stratejinin başarısızlığına dair yapılan eleştirilerin yanı sıra savaşta en çok dikkat çeken ayrıntılardan biri hiç şüphesiz yabancı savaşçıların her iki ülke saflarında çatışmalara katılmak üzere bölgeye davet edilmesi

olmuştur. Bu duruma dair tarihsel olarak 1948 Arap-İsrail savaşı ve İspanya iç savaşı örnekleri mevcutken, güncel olarak Afganistan, Irak ve son olarak Suriye sahasında, bazıları terör örgütlerinin saflarında olmak üzere birçoğu radikal ideolojik geri plana sahip bireylerin, ülkelerini bırakarak çatışma alanlarına geçtiği ve aktif faaliyet gösterdiği müşahede edilmiştir. Uk-

rayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski'nin "Ukrayna için savaşmak isteyen" yabancılara yaptığı çağrı ve daha sonra 16 bin kadar gönüllünün bölgeye geçmekte olduğuna dair açıklaması ise bu yabancı savaşçı fenomenine dair yeni bir durumu betimlemektedir. Rus-

ya ise hâlihazırda özel askerî şirketlerle (ÖAŞ) çalışma kabiliyeti itibarıyla bu konuda geniş bir tecrübeye sahiptir. Suriye rejimine bağlı askerlerin Rusya saflarında çatışmak için bölgeye geçmek üzere mobilize olduğu yönündeki haberlerin ise bölgesel denkleme bir değişime işaret ettiği söylenebilir.

“

Ortadoğu ve Afrika'da özellikle çatışmalardan etkilenen ülkelerde Rus ÖAŞ'ler, Moskova'nın siyasi ve ekonomik çıkarlarının temini için kullanılmaktadır. Bu bölgelerde ÖAŞ'ler, Rusya'nın askerî, siyasi ve ekonomik olarak bölgeye nüfuz etmesi hususunda öncül rol üstlenmektedir.

”

RUSYA'NIN PARALI ASKER KULLANMA GELENEĞİ

Rusya adına farklı çeşitli grupların savaş sahasında kullanılması, kökeni imparatorluk dönemine kadar giden bir gelenektir. Öyle ki Rusya'nın bugün sahip olduğu geniş sınırlara ulaşması ve bu sınır boylarının korunmasında Kozaklar ve bölgesel etnik unsurların büyük katkısı bulunmaktadır. 1918-1922 Rus iç savaşında düzensiz birliklerin sahada önemli bir işlev yürüttüğü gözlemlenirken, Sovyetler döneminde bu miras devam ettirilip, dönüştürülerek zamanın şartlarına uydurulmuştur. Mevcut Rus ÖAŞ'lerin birçoğunun kökeni ise Sovyetler Birliği'nin parçalanma sürecine girdiği 1980 ve 90'lı yıllara dayanmaktadır. Bu dönemde dev-

let teşekküllerinin özelleştirilmesine başlanmış ve Rus ordusu kapsamlı bir şekilde yeniden yapılandırılmıştır. Bugün itibarıyla Kremlin'in iş adamları üzerinden kurulduğu alternatif bir ÖAŞ mimarisi göze çarpmaktadır. Rusya'nın, geçmişten beri deneyimli olduğu ÖAŞ endüstrisinin hem aşırı sağ gruplarla kurduğu dirsek teması hem de Avrupa ve eski Sovyet coğrafyasında Rus ÖAŞ'lerle bağlantılı gençlik kampları gibi oluşumlar, insan kaynağının önemli bir bölümünü teşkil etmektedir.

2014 itibarıyla Rusya'nın, ÖAŞ'ler aracılığıyla yürüttüğü faaliyetlerde belirgin bir artış yaşanmıştır. Kremlin, bu aşamada ÖAŞ sistematiğini geliştirerek çeşitlendirmiştir. Bu artışın önemli bir ayağı olarak ÖAŞ'ler, Donetsk ve Luhansk'taki

ayrılıkçıların desteklenmesinde görev almış ve Kırım'ın ilhaki sürecinde yine sahneye çıkmışlardır. Bu gruplar daha sonra Suriye'deki petrol sahalarını koruma görevini üstlenmiştir. Soufan Center'a göre, Donbas'ta 2014 yılında başlayan çatışmalardan sonraki 5 yıl içerisinde 50 ülkeden 17 bin civarında savaşçı bölgeye gelerek muharebelere katılmıştır. Bunların %90'ı ise Rusya'nın çeşitli bölgelerinden gelmiş ve aşırı sağ ideoloji üzerinden çok sayıda yabancı ülke vatandaşını bölgeye çekmeyi başarmışlardır. Dolayısıyla geçen zaman içinde yabancı savaşçı fenomeninin artan bir şekilde bölgedeki mücadelenin parçası hâline geldiği ifade edilebilir. Takip eden süreçte ÖAŞ faaliyetlerinin uzanımı artmış, ABD'nin güvenlik politikalarının odağını Çin'e kaydırması ile bı-

raktığı boşluğun doldurulmasında bu şirketler en önemli araç hâline gelmiştir. Rusya'nın burada ortaya koyduğu strateji gayet açıktır. ABD'nin buralardaki gücünün zayıflaması ve Rusya'nın nüfuzunu ÖAŞ'ler gibi bağlantısını reddedebileceği ve buralardaki yabancı liderlere güvenlik sağlanmasından, eğitim, danışmanlık ve güvenlik güçlerinin desteklenmesine kadar geniş bir alanda hizmet sağlayabilecek unsurları kullanmak suretiyle düşük bir profil sergileyerek arttırmaktır. Ortadoğu ve Afrika'da özellikle çatışmalardan etkilenen ülkelerde Rus ÖAŞ'ler, Moskova'nın siyasi ve ekonomik çıkarlarının temini için kullanılmaktadır. Bu bölgelerde ÖAŞ'ler, Rusya'nın askerî, siyasi ve ekonomik olarak bölgeye nüfuz etmesi hususunda öncü rol üstlenmektedir.

SON GELİŞMELER

Savaşın başlamasıyla beraber çeşitli ülkelerde faaliyet gösteren Rus ÖAŞ'lerin %90'ının Ukrayna'ya geçirildiği iddia edilmektedir. İlâveten, özellikle bölgede birçok ülkenin hava sahasını Rus uçaklarına kapatmasından sonra Devrim Muhafızları'nın bölgeye bazı silahların geçirilmesinde rol oynadığı iddia edilmektedir. Bu bağlamda dikkat çeken bir başka husus ise Moskova'nın, mevcut durumda patronaj ilişkisine evrilen ve esasen bekasını doğrudan kendisinin 2015'te iç savaşa müdahalesine borçlu olan Suriye rejiminden destek aldığına yönelik iddialardır. Haberlere göre Rusya tarafından savaş tecrübesine sahip Kaplan Güçleri, 5. Tümen ve Liva el-Kudüs gibi unsurların savaşçıların öncelikli olarak Ukrayna sahasında değerlendirilmesi planlanmıştır. Genel manzara, Rusya'nın uğradığı yaptırım ve geniş kapsamlı uluslararası izolasyonun, yine uluslararası toplumdan izole bu iki ülkeden alınan destek vasıtasıyla siyasi ve fiziki olarak hafifletilmek istendiğini göstermektedir. Diğer yandan rejime bağlı unsurların Ukrayna'daki çatışmalara katılması oyun değiştirici olmaktan ziyade Moskova'nın askerî kayıplarını bir miktar azaltacak faktör olacaktır. Bu ise Rusya iç dengeler itibarıyla ele alınması gereken, şu ana kadar anlatılagelen Rus geleneği ve ÖAŞ'lerin kullanımını ile paralel bir mantığa işaret etmektedir. Bu noktada, özellikle savaşın ilk haftasında Ukrayna tarafından ele geçirilen Rus askerlerinin etnik Rus olmadığını açık kaynaklara yansıdığını hatırlatmakta ve Çeçenlerin aktif bir şekilde cephede faaliyet gösterdiğinin

altını çizmekte fayda görülmektedir. Keza Moskova'nın üzerindeki ağır ekonomik yaptırımlar, Avrupa ülkelerinin hava sahaslarını Rus uçaklarına kapatması ve ülkenin uluslararası toplumdan izole edilmesi gibi birçok gelişme hâlihazırda toplumsal düzeyde sorunlara neden olabilecek potansiyel taşımaktadır. Bu durum ise uzun vadede sürdürülebilir olmaktan uzaktır. Ukrayna ile süren savaşın Rusya adına daha fazla içinden çıkılmaz bir duruma evrilmesi ve buna tabutlarla evlerine gönderilen Rus askerlerinin sayısının artması gibi olumsuzlukların eklenmesi, hâlihazırda birçok protestonun iç güvenlik aparatları ile bastırıldığı Rusya'daki sorunları derinleştirecektir. Yabancı savaşçıların da fonksiyonu hem maliyet hem de Rusya'nın asker kayıplarını azaltmak açısından burada belirginleşmektedir.

Rusya-Ukrayna savaşı, Suriye rejimi açısından fırsat olarak görülmektedir. Özellikle savaşın uzaması yahut da Rusya açısından beklenen sonuca varılamaması gibi durumlar, hâlihazırda yalnızlaşan Moskova için mevcut müttefiklerine olan ihtiyacı arttıracaktır. Her ne kadar ÖAŞ'lerin odağı Ukrayna'da süren işgale kaymış olsa da Rusya adına Suriye'deki varlık hayati bir önem taşımaktadır. Sonuç olarak süreç içerisinde savaşçı ihracının, alışlageldiği üzere Rusya'dan Suriye'ye gerçekleştiği bir denklemden, Suriye'den Rusya lehine Ukrayna'ya savaşçıların intikalinin gerçekleştiği yeni bir atmosfere geçildiği görülmektedir. Rejimin ise bu yeni konjonktürde pozisyonunun güçlendiğini ifade etmek mümkündür. ■

